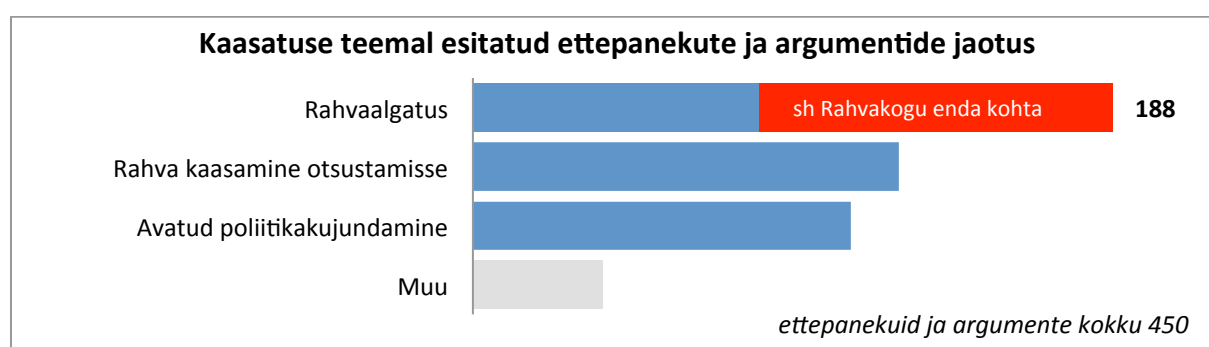

KOKKUVÕTE: KAASATUS

Valimiste vahelisel ajal on kodanikel ja vabaihendustel poliitika kujundamisel osalemiseks Eestis mitmeid võimalusi. Igaüks võib teha ettepanekuid riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, osaleda eelnõude avalikes konsultatsioonides jne, kuid kaasamine õigusloomesse ei ole kohustuslik. Seega taandub küsimus osaleda soovija oskustele end töös olevate eelnõudega kursis hoida (nt valitsuses välja töötatavad eelnõud avaldatakse konsulteerimiseks [eelnõude infosüsteemis](#), parlamendis arutlusel olevad eelnõud Riigikogu kodulehel) ja oma ideedele toetust leida ning avaliku võimu esindajate soovile ja suutlikkusele kaasata.

Kaasatuse teemal esitati kokku 450 ettepanekut ja kommentaari, mis moodustavad **9,35%** kõigist Rahvakogu.ee-s esitatud ettepanekutest ja kommentaaridest. Neid analüüsid eristus kolm keskset alateemat (vt allolev joonis).

Peamised ettepanekud kaasatuse teemal

Kaasatuse teema all esitatud ettepanekute ühiseks nimetajaks oli soov tagada valimisevahelisel perioodil rahva suurem kaasatus poliitikakujundamisse. Lähtudes ettepanekutega seotud kirjade ning neid toetavate häälte arvudest saab esile tõsta järgmised dominantsed ettepanekud:

1. Anda rahvale seadusandliku algatuse õigus.
2. Kasutada rahva võimustamisel (edaspidigi) rahvakogu-laadset ideedekorjet ja tehnilist rakendust.
3. Seadustada avaliku märgukirja esitamise võimalus Riigikogule.
4. Kasutada riigielu küsimuste üle otsustamisel senisest enam rahvahääletusi, mille tulemus on Riigikogule ja Valitsusele siduv.
5. Võimaldada kodanikel osaleda ID-kaardi abil Riigikogu istungitel ning hääletada menetluses olevate eelnõude üle.
6. Parandada poliitikakujundamise protsessi läbipaistvust.
7. Arvestada huvigruppide kaasamisel poliitikakujundamisse enam kaasamise hea tavaga.
8. Võimaldada kodanikel osaleda seadusloomes.

Lisaks ülal kirjeldatud ettepanekuile käsitlesid rahvakogus sõnavõtnud kaasatuse teema all kodanike kaasamise võimalusi kohalike omavalitsuste tasandil, kaasatavate harimist edukama kaasamise võimaldamiseks ning valija ja valitava suhet valimisevahelisel perioodil. Neist viimast teemat analüüsitakse üldist riigi toimimist käsitlevates kokkuvõtetes.

Peamised sõnumid alateemade lõikes

1. Rahvaalgatusele tuleks luua õiguslikult siduv väljund

Oluline hulk Rahvakogu veebilehel kaasatuse teemal arvamust avaldanuist (tehes ettepanekuid, kommenteerides või toetades häälega tehtud ettepanekuid) leidsid, et riigi õigusruumi kujundamisel tuleks arvestada rahvaalgatust. Idee ühe variatsiooni kohaselt oleks kohane samm Riigikogule avaliku märgukirja esitamise võimaluse seadustamine. Olulist toetust kogus idee jätkata rahva võimustamiseks rahvakogu laadse ideedekorje ja ettepanekute parlamendile esitamise mehhanismiga. Olulisimat muutust, s.o põhiseaduse muutmist, eeldab ettepanek seadustada seadusandlik rahvaalgatus.

2. Kasutada rohkem siduvaid rahvahääletusi, et kaasata rahvast otsustamisse

Kodanikel on valimistevahelisel ajal võimalik osaleda riigielu puudutavate küsimuste üle otsustamisel üksnes juhul, kui Riigikogu on pidanud seda vajalikuks. Kuigi [Põhiseaduse](#) järgi on Riigikogul võimalik seaduseelnõusid ja muid riigielu küsimusi panna rahvahääletusele, on Eestis 1992. aastast alates (s.o põhiseaduse kehtivuse ajal) toimunud vaid üks rahvahääletus – 2003. aastal seoses Euroopa Liitu astumisega. Rahvakogu veebilehel sel teemal esitatud ettepanekutes sooviti, et riigielu küsimuste üle otsustamisel rakendataks (senisest enam) siduvaid rahvahääletusi ehk referendumeid. Konservatiivsemad käsitlused pidasid rahvahääletust aga kohaseks vaid kõige olulisemate seaduste ja otsuste puhul. Paljuski olid nii rahvahääletuse kui rahvaalgatuse teemalised ettepanekud ajendatud hinnangust, et esindusdemokraatia ei tööta eesmärgipäraselt. Teisalt leidis ka arvestatava toetusega ettepanekuid, milles nähti referendumeid otsedemokraatia kontekstis peamise vahendina, mille abil riigielu korraldada. Uudse ideena pakuti välja, et rahvast saaks otsustamisse igapäevaselt kaasata seades sisse rahva ja Riigikogu liikmetega kaasotsustamise õiguse (eeldab põhiseaduse muutmist).

3. Kaasamine peaks toimuma kaasamise head tava ja head õigusloome tava arvestades

Kaasamist käsitlevates ettepanekutes ja argumentides väljendati muret, et senine kaasamise praktika on sageli formaalne (st näiline, sisutühi), toimub viimasel hetkel ja huvigruppide tehtud ettepanekuid ei arvestata ega ka põhjendata nende mitteamvestamist sisuliselt. Kõik see võib vähendada oluliselt huvigruppide motivatsiooni poliitikakujundamisel aktiivselt osaleda. Samuti juhiti tähelepanu, et õigusloome pole alati läbipaistev. Märkimisväärne hulk ettepanekuid lähtuski kriitikast tänasele olukorrale, enamik kaasamise teemalistest ettepanekuist soovisid poliitikakujundamist viisil, mida eeldatakse *Kaasamise heas tavas* või *Hea õigusloome tavas*. Enim arutelu pärvinud aspektideks olid seejuures poliitikakujundamise läbipaistvus ja kodanike informeerimine otsuste taustast ning huvirühmade ja partnerite sisuline kaasamine õigusloomes.